

ÖSTGÖTA-BLADET

Tidning för Vadstena, Ödeshög och västra Östergötland

Nr 130 B
Uppl. A o. B.

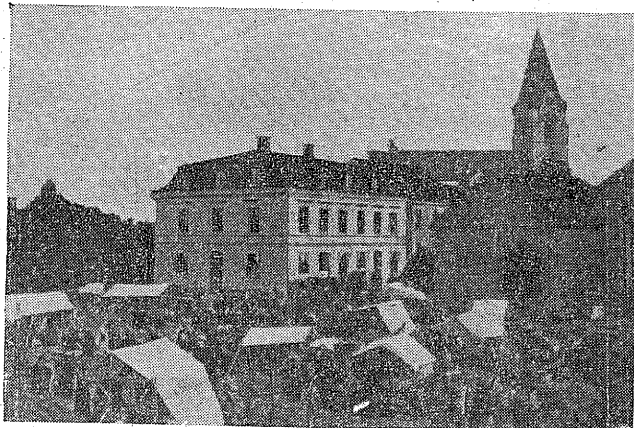
Redaktör och ansvarig utgivare:
F. WALLIN

Fredagen den 7 November

Tidn.-A.-B. Östgöta-Bladets Tryckeri
Vadstena 1947.

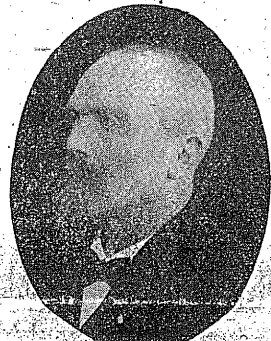
1947

Ödeshögs samhälle 25-årsjubilerar.

Marknadsliv på Ödeshögs torg vid sekelskiftet. — Det lilla huset i förgrunden är "Klubben", där Löfs nya fastighet nu ligger.

År 1922 hade den forna kyrkobygd Ödeshög kommit så långt i utvecklingen som tätort, att man ej längre kunde nöja sig med de förhållanden, som rådde i socknen i övrigt, utan måste börja tänka på att lägga grunden till den blivande "köpingen" eller "staden". Så långt siktade inte de dåvarande kommunala styresmännen, men det var i alla fall behövt att i olika hänseenden skilja "bygd" angelägenheter från socknens, och så tog man det första steget på administrationssteget och föranstaltade om municipalbildning. Därefter

När Ödeshögs municipalsamhälle nu kan fira minnet av sin 25-åriga tillvaro har Östgöta-Bladet i sin mån velat bidra till att hugfästa detsamma. Vi ha därför sökt samla tankarna kring det, som varit under gången tid, men även låtit blicken riktas framåt mot tider som komma. Vårt jubileumsnummer gör ej anspråk på att vara fullständigt, men vi hoppas det likväl skall mottagas med välvilligt intresse av vår stora läsekrets i Ödeshög och Lysingsbygd.

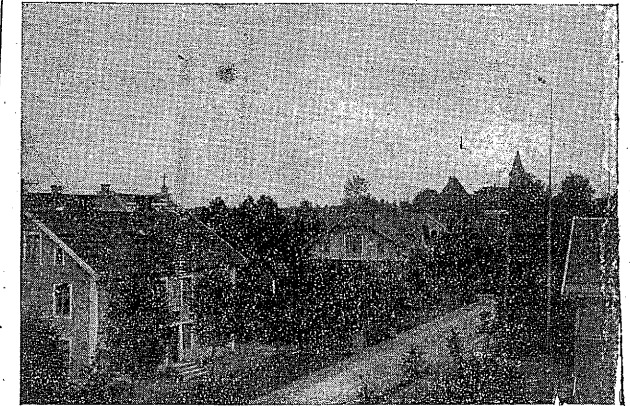
Redaktionen.

PROGRAM

vid ODESHÖGS MUNICIPALSAMHÄLLES
25-ÅRSJUBILEUM

den 12 november 1947.

SÅNG.
HÄLSNINGANSFÖRANDE.
SÅNG.
REDOGÖRELSE av f. Landshövding E. Holmstedt för municipalsamhällets utveckling under 25-årsperioden.
REDOGÖRELSE av Kommunstyrelsens ordföranden Carl Aug. Gustafsson för municipalsamhällets ekonomi.
REDOGÖRELSE för brandstationens tillkomst av byggnadskommitténs ordförande, folkskollärare Sven Normell.
SÅNG.
TAL av Landshövding, friherre Carl Hamilton. Invigning av brandstationen och medaljutdelning.

Parti av Storgatan från Grännahället, en gatubild som i stort sett behållit sin karaktär.

Ö.bl:s jubileumsnummer

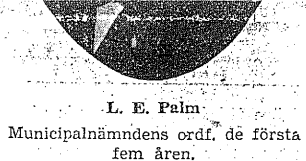
innehåller följande artiklar:
En återblick på det gångna kvartsskedet. Intervju med kom.-ordf. C. Gustafsson.
Brandväsendets utveckling under ett halvsekel. Plock ur gamla stämprotokoll.
Några önskemål för Ödeshög under kommande kvartssketal.
Några minnen från 80-talets Ödeshög. Av Fredrik Rask.
Glimtar ur Ödeshögs kampgala-liv för 100 år sedan. Av kantor Ric-

man det första steget på administrationens steg och föranstaltade om municipalbildning. Därefter fick kommunalstämman sköta sitt — för Ödeshögs samhälle bestämde municipalstämman, som numera är utbytt mot fullmäktigeinstitutionen och som haft att besluta i åtskilliga för samhällsutvecklingen viktiga frågor.

En i de kommunala och municipala frågorna väl orienterad samhällsbo är kommunalnämndsordf. Carl August Gustafsson. När Östgöta-Bladet ber honom om några intryck från den samhälleliga utvecklingen, erinrar han först om Ödeshögs äldre historia och den tidigast kända beslutande myndigheten på platsen — Ödeshögs byalag. Detta existerar i verkligheten ännu, fast dess uppgifter och befogenheter numera äro mycket begränsade. I egenkap av "byaman" eller ordförande för byalaget, vet hr Gustafsson en hel del om dess historia, ty han har i förvar den protokollbok, som fördes vid alla bystämorna och som daterar sig ända från 1700-talet. På den tiden var det inte fråga om ett samhälle, endast en vanlig liten bondby kring kyrkan, men hur det nu kom sig var man på det klara med att sammanlevnaden på detta relativt lilla område kunde ha sina sidor och behövde regleras på något sätt. Så kom "Ödeshögs byordning" till, antagen av byalaget den 16 maj 1783 och stadfäst av häradstinget i Ödeshög den 13 juni samma år. Byalaget sammanträdde en gång årligen för att överlägga om gemensamma angelägenheter, och om så påfordrades blev det en extra bystämma. Det bestämdes hur inhägnaderna skulle skötas, när djuren fick släppas på bete o. s. v. men även andra ordningsregler förekom, t. ex. var ungdomen i byn fick dansa och roa sig och vem som skulle upplåta plats för detta m. m. Byalaget äger ännu en del mark i samhället, t. ex. den s. k. trekantens på torget utanför Järnhandelshuset samt gamla marknadsplatsen i Backasand.

En nyare tid bryter in.

Samhällets egentliga tillväxt börjar med sekelskiftet och den då uppträdande industrien. Tidigare var ju som nämnts byn ren landsbygd men tog då formen av tätort i och med att folk började flytta in och bygga. Då blev det också aktuellt med sundhetssyner, som på den tiden fullgjordes av kommunalnämnden. Det blev även aktuellt med brandskyddet, brandbefäl tillsattes, vattenlangning lik-

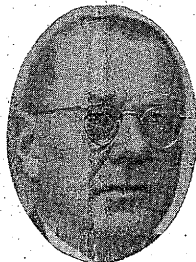
L. E. Palm
Municipalnämndens ordf., de första fem åren.

som vattenreservoar — i Södergårdens damm — och regelbundna brandövningar förekom. Man organiserade alltså upp det hela, och i stort sett gäller denna organisation fortfarande fastän åtskilligt påbyggt. Efter municipalbildningen överflyttades en del av kommunalnämndens uppgifter på municipalnämnden, vars första ordförande var bokförare L. E. Palm. De senaste 20 åren har detta uppdrag innehafts av hr Gustafsson, som jämte hr O. Strand utan avbrott tillhört nämnden från dess begynnelse.

Municipalbildningen diskuterad år 1920.

Samhället växte alltså stadigt och så småningom ansågs tiden vara inne för en mera ordnad samhällsform än dittills. I en protokollbok, som egentligen är brandkårens men som användes vid såväl brandkårens som byggnadsnämndens sammanträden samt vid bystämorna, läses härom i ett protokoll dagtecknat den 21 febr. 1920: "Företogs diskussion över väckt förslag om icke tiden nu vore inne för Ödeshögs by att söka få bilda municipalsamhälle eller köping. Efter överläggning beslöts nästan enhälligt att tillsätta en kommitté på fem personer med uppdrag att ingå till KB med ansökan i nämnda syfte. I denna kommitté invaldes landsfiskalen E. Holmstedt, kassör E. Björkman, bankdirektör Otto Lejon, handl. Axel Thunborg och hemmansägaren Axel Samuelsson i Ödeshögs Klockaregård med den förstnämnde som sammankallande. Den tillsatta kommittén fick i uppdrag att med sakkunnig hjälp uppgöra förslag om gränslinjerna för samhället. Medlen härför skola förskötteras av brandstodskassan." I samma bok är nästa protokoll fört vid bystämma den 10 maj 1922 och konstaterar kort och gott, att sammanträdet var utlyst för val av ordförande m. m. i municipalfullmäktige samt föredragande av byns räkenskaper. Om något val förrättades förmåler dock ej protokollet, däremot visade revisionsberättelsen för 1920 och 1921 en behållning av 1,249:59 kr., vilken summa skulle överlämnas till municipalstämman som föfogande. Municipalbildningen var sålunda klar, även om protokollet ej förmåler så mycket om förberedelserna och

SÅNG
TAL av Landshövdning, friherre Carl Hamilton. Invigning av brandstationen och medaljutdelning.
DU GAMLA, DU FRJA (unisont).
KAFFEDRICKNING.
Sången utföres av Ödeshögs manskör. Efter jubileumshögtidligheten, som börjar kl. 16 och hålles i Ödeshögs nya brandstation, anordnas MIDDAG i skolan kl. 18,30.

Eric Holmstedt
Municipalstämman och fullmäktiges ordförande under hela kvartsseklet.

själva övergången. Municipalstämman's förste ordförande blev landsfiskal Eric Holmstedt som jämte denna befattning även varit municipalfullmäktiges ordf. under hela kvartsseklet.

Omkring 150 bostadshus under sista 10-årsperioden.

På tal om samhällets utveckling påpekar hr Gustafsson, att samhället vid municipalbildningen hade omkring 1,000—1,100 innevärnare och att denna siffra nu torde ha stigit till omkring 1,700. Vad byggnadsverksamheten beträffar så har samhällets utbyggnad skett bosättningslänen började. Hittills snabbast under den sista 10-årsperioden, särskilt sedan de statliga har 30 bostadshus uppförts med hjälp av bannrikelån och ett 60—70-tal med hjälp av fertiärlån. Det sammanlagda antalet nybyggnader under den gångna 10-årsperioden uppgår till omkring 150. De första 15 åren efter municipalbildningen präglades av ett relativt stillestånd i byggnadshänseende, men man hade i varje fall genom anordningen åstadkommit bättre förhållanden genom ordningsstadga, hälsovårdsordning m. m., som tillkommer dylika stadsbildningar.

Vattenfrågan viktigaste reformen under 25-årsperioden.

Åtskilligt vore att säga om de olika förbättringar, som undan för undan åstadkommits sedan samhällets tillkomst, men det skulle föra för långt. Hr Gustafsson erinrar i detta sammanhang om vattenfrågans lösning i början av

1930-talet, en fråga, som krävde långvariga utredningar, innan beslut kunde fattas. Tidigare hade samhällets vattenförsörjning varit på tal, och provborningar hade även verkställts, men nu tog man steget fullt ut och anlade en vattenledning från Vättern, vilket naturligtvis var den lyckigaste lösningen. Asikterna vore emellertid olika och en del stridigheter förekommo under tiden. Många ansågo, att samhället skulle gå tillbaka på grund av för höga skatter, men farhågorna visade sig dessbättre vara orgrundade. Municipalskatten var efter detta 2 kr., men kunde sänkas till 1:50. I samband med vattenverkets tillkomst ordnades även samhällets avloppsfråga. Förut bestod samhällets avlopp av ett öppet dike nedåt Hästholmen till.

Få föreningar när seklet var ungt.

Det är emellertid inte bara det kommunala arbetet som sätter prägeln på livet i ett samhälle. Tillvaron är ju litet mera komplicerad. Det gäller bl. a. att fylla fritiden med nyttigt och angenämt innehåll, och den uppgiften har ju i våra dagar i stor utsträckning det rikt florerande föreningslivet. I samhällets barndom fanns det emellertid ej så många föreningar. Förutom frikyrkoförsamlingarna var det endast godtemplarlogen, som i början av 1900-talet hade god vind i seglen. Ända fram till 1920-talet hade logen upp till 130 medlemmar. Nöjeskonkurrensen var inte så stor på den tiden, ingen fast bio, möjligen en ambulander sådan någon gång. Omkring 1911

AV FLECKIG RASK.
Glöster ut Ödeshögs kommunala liv för 100 år sedan. Av kantor Richard Jhansson.
Den gamle veterinären. Några minnesanteckningar av Arwid Brunns-gård.
Ösjöpojke på 20-talet. Av ombudsman Hugo Brolin.
För 50 år sedan. Trolldom på Klockberget m. m.
Handelsman Johanna. En kraftkvinnorna i Ödeshög på 1800-talet.

Carl Gustafsson,

ordf. i municipalnämnden sedan 20 år,

är f. n. den mest engagerade kommunalnämnen i Ödeshög och är bl. a. ordf. i kommunalfullmäktige, kommunalnämnd och kristidsnämnd. Alla sina uppdrag sköter han med stark hand, samvetsgrant och energiskt.

startade föreläsningföreningen, som till en början hade god tillslutning men senare måste läggas ner, fast verksamheten nu sedan flera år tillbaka återupptagits.

En annan detalj, som skiljer nuvarande och gångna dagar åt, säger hr Gustafsson vidare, var marknadslivet i samhället. Särskilt voro höst- och vårmarknaderna samt friveckomarknaden verkliga samlingsdagar för ortens befolkning, men utvecklingen har gjort dem obehövliga, och nu är det slut med de förut livliga kreatursaffärerna. Marknadsplatsen flyttades från skolgården, när nya skolan byggdes, till Pilgården och därifrån till platsen vid Hällstallarna, men vem tänker nu på marknadsplatsen? Som en följd av utvecklingen har också den under många år bedrivna köttbesiktningensbyrå i samhället nedlagts. I affärerna var det också livligt under marknadsdagarna, liksom vid de talrika marknadsstånden. Nu är försäljningen jämnt fördelad under året, till fördel för såväl affärsmän som allmänhet.

Nya skolan, ja! Där är en av förbättringarna under det gångna kvartsseklet, även om den nu är för trång. Under min skoltid byggdes den gamla skolan om och kunde sedan rymma alla klasserna, sedan småskolan varit förlagd till gamla kommunalrummet, kristidsnämndens hittillsvarande lokal. Skolförmen var inte som nu. Det gamla ålderdomshemmet har förlagts till modernare lokaler och f. ö. är samhällsbilden betydligt olika den för 25 år sedan. Nu är Ödeshögs samhälle vitt utbrett genom nybebyggda kvarter, men även det gamla centrum har försökt hålla någorlunda jämna steg med utvecklingen och har pyntat upp sitt yttre till trevnad för dem, som här bygga och bo. Till trevnaden bidrar säkert också den allmänna livaktighet och det blomstrande affärsliv, som karaktäriserar det jubilerande municipalsamhället.

De gamla "tyrannernas" efterföljare.

Det gamla byalaget existerar som ovan nämnts fortfarande och

VET NI

att Östgöta-Bladet i Ödeshög läses av 69 proc. av hushållen?

VET NI

att Östgöta-Bladet inom Dals och Lysings härad läses av 77 proc. hushåll?

VET NI

att Östgöta-Bladet inom sitt spridningsområde läses av 80 proc. av hushållen?

Dessa uppgifter, inhämtade och kontrollerade av AB Tidningsstatistik, visar med all tydlighet att ÖSTGÖTA-BLADET är den mest lästa tidningen inom

ÖDESHÖG

samt Dals och Lysings härad.

Annonsera! Prenumerera!

håller årligen sin bystämma om de gemensamma angelägenheter, som kunna vara för handen. Byalaget består av ägarna eller arrendatorerna till gårdarna i Ödeshög eller dess omedelbara närhet och utgöres f. n. av följande personer: Carl Aug. Gustafsson, Gatugården, ordförande, Axel Samuelsson, Klockargården, Axel Jonsson, Södergården, John Andersson, Riddergården, Sven Bremer, Skattegården, Tage Isaksson, Pilgården, Anton Edvardsson, Skattegården, Sture Orrenius, Ornäs (för, Lycan), Karl Gustafsson, Öninge Gatugård, Henning Holgersson, Nedre Gatugården, Eric Oscarsson, Lönebstället, Carl Tino Carlsson, Skrapegården, Holger Samuelsson, Jeanneberg, Arvid Törnkvist, Brännegården, och Karl Lejon, Kråketorp (för Lillgården).